

**Πανεπιστήμιο Πειραιώς
Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών**

**Το Ναυτιλιακό Πλέγμα. Η περίπτωση
του Ελληνικού Ναυτιλιακού
Πλέγματος και οι δυνατότητες
συμβολής του στην έξοδο
της ελληνικής οικονομίας από την κρίση**

**Ανάλυση ενός Ανταγωνιστικού Ναυτιλιακού
Πλέγματος**

Σύνοψη

Πειραιάς, 2014

Ερευνητική Ομάδα

Καθηγητής Ελ. Θαλασσινός

Καθηγητής Θ. Πελαγίδης

Καθηγητής Σ. Θεοδωρόπουλος

Επικ. Καθ. Ε. Βαλμά

ΥΔ Ν. Αλαμπάνος

ΥΔ Γ. Δάφνος

ΥΔ Β. Ζαμπέτα

Δρ Κ. Βουτσινά

Σύνοψη

Ο ρόλος της ναυτιλίας στη μείωση του μεταφορικού κόστους και κατ' επέκταση στην ενοποίηση των αγορών και στην αξιοποίηση των συγκριτικών και ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων επιχειρήσεων και χωρών είναι καθοριστικός, δεδομένου ότι το 90% του διεθνούς εμπορίου διεξάγεται μέσω θαλάσσιων μεταφορών. Για την αποτελεσματική δε λειτουργία της ολοένα εξελισσόμενης τεχνολογικά ναυτιλίας με όρους ποιοτικούς, έχει καταστεί απαραίτητο να πληρούνται διαρκώς υψηλότερα πρότυπα ασφάλειας και περιβαλλοντικής προστασίας με φυσικό επακόλουθο την ανάπτυξη πλήθους υπηρεσιών, ειδών εξοπλισμού και προϊόντων στη ναυτιλιακή βιομηχανία. Το γνωστό ως Ναυτιλιακό Πλέγμα (Maritime Cluster), με μέγεθος και σημασία διαφορετικά ανά χώρα, συνθέτουν οικονομικές δραστηριότητες και υποκλάδοι που παρουσιάζουν αυξητική και εκείνοι τάση καθιστώντας το παράγοντα – ατμομηχανή ευρύτερης ανάπτυξης και ευημερίας. Μεταξύ άλλων, δημιουργούνται πολυάριθμες θέσεις εργασίας, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους εξειδικευμένες και καλύτερα αμειβόμενες. Το ναυτιλιακό πλέγμα ήταν φυσικό να βρεθεί στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της αναπτυξιακής πολιτικής της Ε.Ε., Διεθνών Οργανισμών και πολλών κρατών, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Συγκεκριμένα, η ελληνική οικονομία, σε βαθιά ύφεση μέχρι το 2014, αγωνίζεται να βρει παραγωγικό προσανατολισμό και να μειώσει την ανεργία από το 27% στο σύνολο του εργατικού δυναμικού και το 60% περίπου στους νέους.

Η **Υπόθεση Εργασίας** που εκπονείται στην παρούσα έρευνα είναι ότι υπό ορισμένες προϋποθέσεις, όπως αυτές αναπτύσσονται παρακάτω, η ελληνική ναυτιλία και ακριβέστερα το ελληνικό ναυτιλιακό πλέγμα δύναται να προσφέρει μία αναπτυξιακή διέξοδο στη χειμάζουσα ελληνική οικονομία.

Αντικείμενο της έρευνας κατά το **Α' μέρος** της αποτελεί ο ορισμός της έννοιας του Ναυτιλιακού Πλέγματος, η παρουσίασή του, τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που προέρχονται από τη λειτουργία του και η σημασία του διεθνώς και ιδιαίτερα στον ευρωπαϊκό χώρο. Στο πλαίσιο αυτό, κατά το **Β' μέρος** της έρευνας διερευνάται το Ελληνικό Ναυτιλιακό Πλέγμα και οι δυνατότητες ανάπτυξής του ώστε να αποτελέσει έναν παράγοντα συμβολής στην έξοδο της ελληνικής οικονομίας από την κρίση.

Σκοπός της έρευνας είναι να αποτελέσει κατ' αρχήν δεξαμενή γνώσης και συμπερασμάτων χρήσιμη για τις ερευνητικές και εκπαιδευτικές λειτουργίες του Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών, καθώς και για τους φοιτητές του μεταπτυχιακού προγράμματος. Κατ' επέκταση, οι προτάσεις που τίθενται στο τελευταίο μέρος της μελέτης αναφορικά με την ελληνική

περίπτωση, σε συνεργασία με τους φορείς της ναυτιλιακής κοινότητας, δύνανται να αποτελέσουν ένα χρήσιμο εργαλείο στην άσκηση πολιτικών για την ανάπτυξη ενός τομέα κρίσιμου και ικανού να συμβάλλει στην έξοδο της ελληνικής οικονομίας από τη βαθιά ύφεση στην οποία έχει περιέλθει.

Η **Μέθοδος** που ακολουθείται και στα δύο μέρη της έρευνας βασίζεται αφενός σε εκτενή έρευνα και αναφορά στη διεθνή βιβλιογραφία αναφορικά με τη θεωρία των οικονομικών πλεγμάτων και αφετέρου σε μελέτες και έρευνες οι οποίες με τη χρήση ανάλυσης εισροών-εκροών ποσοτικοποιούν τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις σύστασης επιχειρηματικού πλέγματος σε άλλους δορυφορικούς κλάδους της οικονομίας.

Η **Δομή** της έρευνας συνίσταται στα εξής μέρη και επιμέρους ενότητες:

Στο **Α' Μέρος** επιχειρείται η εξαγωγή και παρουσίαση συμπερασμάτων από τη διεθνή εμπειρία λειτουργίας των επιχειρησιακών συστάδων τόσο σε επίπεδο στρατηγικής, πολιτικής επιλογής όσο και σε επίπεδο ρυθμιστικού πλαισίου και οικονομικής απόδοσης. Η σχετική ανάλυση και μελέτη οργανώνεται στις κατωτέρω ενότητες:

A. Η θεωρία των Πλεγμάτων (Clusters) και τα πλέον σημαντικά παραδείγματα διεθνώς.

Στην ενότητα αυτή η ανάλυση εστιάζεται τόσο στο θεωρητικό υπόβαθρο των πλεγμάτων (clusters) όπως αυτό ορίζεται από σύγχρονους θεωρητικούς, μεταξύ των οποίων ο M. Porter και ο B. Asheim, όσο και στην παρουσίαση των σημαντικότερων επιχειρηματικών συστάδων στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο. Εκτενής αναφορά γίνεται στην έννοια και στον ορισμό του πλέγματος, στους παράγοντες που συμβάλλουν στη δημιουργία του, στους παράγοντες ανταγωνιστικότητάς του και στο οικονομικό μέγεθος και τη σημασία του. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα σημαντικότερα clusters διεθνώς, όπως το πλέγμα υψηλής τεχνολογίας που αναπτύχθηκε στην περιοχή Silicon Valley, το πλέγμα βιοτεχνολογίας της Βοστώνης, το ναυτιλιακό πλέγμα του Quebec, το τεχνολογικό πλέγμα του Ωκεανού (St. John), ενώ αναφορά γίνεται και στα κύρια χαρακτηριστικά των πιο σημαντικών πλεγμάτων της Ευρώπης και της Κίνας.

B. Το Ναυτιλιακό Πλέγμα (Maritime Cluster), οι κλάδοι που το συνθέτουν, τα οικονομικά του μεγέθη, οι επιπτώσεις του στην οικονομία καθώς και ορισμένες περιπτώσεις Ευρωπαϊκών Ναυτιλιακών Πλεγμάτων.

Στη δεύτερη ενότητα της έρευνας η ανάλυση στρέφεται προς το ναυτιλιακό πλέγμα (maritime cluster) με την παρουσίαση των επιμέρους δραστηριοτήτων που το συνθέτουν, του μεγέθους και των συνολικών επιπτώσεων του στην οικονομία καθώς και των πολιτικών ενίσχυσης και ανάπτυξής του. Στη συνέχεια, επικεντρώνεται στο ευρωπαϊκό ναυτιλιακό πλέγμα, το μέγεθος, την οικονομική του σημασία και τα κύρια χαρακτηριστικά του. Ειδική αναφορά γίνεται στο ναυτιλιακό πλέγμα των κρατών Νορβηγία, Δανία, Γαλλία, Ολλανδία και Γερμανία ως μοντέλων στρατηγικού πολιτικού σχεδιασμού, οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης.

Γ. Το Ρυθμιστικό Περιβάλλον του ναυτιλιακού πλέγματος, οι βασικοί άξονες των ευρωπαϊκών πολιτικών που το συνθέτουν και το στηρίζουν, οι πολιτικές ενίσχυσης στο πλαίσιο αυτών των πολιτικών και η αξιολόγηση των επιδόσεών του.

Στην τρίτη και τελευταία ενότητα του Α' μέρους της έρευνας αναλύεται το ρυθμιστικό περιβάλλον του ναυτιλιακού πλέγματος. Στη συνέχεια παρουσιάζεται το πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργεί το ευρωπαϊκό ναυτιλιακό πλέγμα και συγκεκριμένα η πολιτική ανταγωνισμού στις θαλάσσιες μεταφορές, το καθεστώς των κρατικών ενισχύσεων στη ναυτιλία, οι πολιτικές για τη ναυτική απασχόληση, η ασφάλεια στη θάλασσα και η Πράσινη Βίβλος για τη μελλοντική πορεία και τους απώτερους στόχους της θαλάσσιας πολιτικής της Ε.Ε. Επιχειρείται, επιπλέον, ανάλυση του ρυθμιστικού κόστους και των επιπτώσεων στην ανταγωνιστική λειτουργία του ναυτιλιακού πλέγματος με ιδιαίτερη αναφορά στην Ε.Ε., για τις ανάγκες της οποίας παρουσιάζονται ανταγωνιστικά μοντέλα μέτρησης του ρυθμιστικού βάρους, το μοντέλο μέτρησης του διοικητικού κόστους επαναπατρισμού μιας ναυτιλιακής επιχείρησης καθώς και η θεσμική οργάνωση και λειτουργία του ναυτιλιακού πλέγματος. Καθώς η γεωγραφική συγκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας παίζει αποφασιστικό ρόλο στη μεγιστοποίηση των ωφελειών από τη λειτουργία του ναυτιλιακού πλέγματος, προτείνεται και αναλύεται η ιδέα χωροθέτησης και δημιουργίας εμποροναυτιλιακού κέντρου στον Πειραιά. Τέλος, γίνεται αναφορά στην ευρωπαϊκή θεσμική οργάνωση των φορέων του ναυτιλιακού πλέγματος και στην προσπάθεια επίτευξης μείωσης του διοικητικού κόστους και του ενιαίου θαλάσσιου χώρου στην Ε.Ε.

Στο **Β' Μέρος** της έρευνας καταγράφονται και αναλύονται, με βάση το θεωρητικό πλαίσιο που εκτέθηκε κατά το Α' Μέρος, οι προοπτικές ανάπτυξης του ελληνικού ναυτιλιακού πλέγματος. Η σχετική ανάλυση και μελέτη οργανώνεται στις κατωτέρω ενότητες:

Α. Το Ελληνικό Ναυτιλιακό Πλέγμα: Βασικά Οικονομικά Μεγέθη και Ποσοτική Εκτίμηση Επιδράσεων της Ναυτιλίας στην Ελληνική Οικονομία

Στην πρώτη ενότητα του Β' Μέρους αναλύονται οικονομικοί και ποιοτικοί παράγοντες που μπορούν να συμβάλλουν στη δημιουργία και στην ανάδειξη του Ναυτιλιακού Επιχειρηματικού Πλέγματος στον Πειραιά. Ήδη η γεωγραφική συγκέντρωση πλήθους ναυτιλιακών δραστηριοτήτων γύρω από το λιμάνι του Πειραιά είναι μεγάλη και οι προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξής τους φαίνονται θετικές. Σε αυτό το πλαίσιο, αναλύονται όλοι εκείνοι οι παράγοντες που μπορούν να συνθέσουν το ναυτιλιακό πλέγμα στον Πειραιά όπως η εξέλιξη και το μέγεθος του ελληνόκτητου εμπορικού στόλου, η μεταφορική δυναμικότητά του, η αξία του παραγόμενου προϊόντος των θαλάσσιων και ακτοπλοϊκών μεταφορών, η συμβολή του στο επίπεδο απασχόλησης της χώρας, το μέγεθος διακίνησης φορτίων και επιβατών. Επίσης, γίνεται ανάλυση χρονολογικών στοιχείων αναφορικά με τη διάρθρωση και τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων στους 12 βασικούς κλάδους που συνθέτουν το ναυτιλιακό πλέγμα καθώς και αναφορά σε βασικά μακροοικονομικά μεγέθη των ναυτιλιακών δραστηριοτήτων σε σχέση με την Ελληνική οικονομία.

Στο δεύτερο μέρος αυτής της ενότητας γίνεται περιγραφή της μεθοδολογίας (υπόδειγμα Εισροών-Εκροών του Leontief περιλαμβανομένων των διακλαδικών και ενδοκλαδικών συναλλαγών) και η ποσοτική εκτίμηση των επιδράσεων του κλάδου της Ναυτιλίας στην Ελληνική Οικονομία. Οι άμεσες και έμμεσες επιδράσεις της Ναυτιλίας στην Ελληνική Οικονομία υπολογίζονται σε όρους προστιθέμενης αξίας, απασχόλησης και εισοδήματος. Στο πλαίσιο της ποσοτικής εκτίμησης αναλύονται η δομή του κόστους και των πωλήσεων της ναυτιλίας, οι επιδράσεις της ναυτιλίας στην παραγωγή, οι άμεσες, έμμεσες και συνολικές επιδράσεις της ναυτιλίας στην Προστιθέμενη αξία, οι επιδράσεις στην απασχόληση, του κλάδου της ναυτιλίας στις αμοιβές της εργασίας ενώ τέλος γίνεται η ανάλυση των αποτελεσμάτων των διακλαδικών διασυνδέσεων της ναυτιλίας και των λοιπών κλάδων της Ελληνικής οικονομίας.

B. Το Διεθνές Περιβάλλον και η Διεθνής Διάσταση των Προοπτικών Δημιουργίας Ναυτιλιακού Πλέγματος στην Ελλάδα

Η δεύτερη ενότητα του Β' Μέρους εστιάζει στη διεθνή διάσταση του ναυτιλιακού πλέγματος στην Ελλάδα. Εισαγωγική αναφορά γίνεται σχετικά με τη διεθνή πρακτική που ακολουθείται στις ναυτιλιακές επιχειρηματικές συστάδες ενώ εκτενής ανάλυση γίνεται τόσο στο θεωρητικό υπόβαθρο όσο και στις πρακτικές που ακολουθούνται στα πλαίσια της στρατηγικής της

διεθνοποίησης των ναυτιλιακών επιχειρήσεων. Η ναυτιλιακή βιομηχανία αποτελεί μια από τις πιο παγκοσμιοποιημένες βιομηχανίες στον κόσμο με αποτέλεσμα καθώς οι ναυτιλιακές επιχειρήσεις οδηγούνται σε αριστοποίηση μέσων και πόρων μέσω της εξασφάλισης κεφάλαιων, πλοίων, ναυτεργατικού δυναμικού και σύναψης ναυλώσεων σε αμιγώς διεθνές περιβάλλον. Παράλληλα, εξετάζονται οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στη λειτουργία του ναυτιλιακού πλέγματος ενώ αναφορά γίνεται στις υπηρεσίες που το απαρτίζουν σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία.

Ακριβώς λόγω του γεγονότος ότι οι δραστηριότητες που συνδέονται με την θαλάσσια μεταφορά συγκροτούν μία παγκοσμιοποιημένη βιομηχανία, γίνεται κατανοητό ότι οι εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στο διεθνές οικονομικο-πολιτικό περιβάλλον την επηρεάζουν άμεσα. Σε αυτό το πλαίσιο, γίνεται εκτενής ανάλυση της οικονομικής κρίσης 2008-2009 και κυρίως των επιπτώσεων που είχε στο παγκόσμιο εμπόριο και σε βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της παγκόσμιας οικονομίας. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται από τη επεξεργασία δεδομένων που αφορούν το παγκόσμιο θαλάσσιο εμπόριο καθώς και για το πως συμπεριφέρθηκαν οι κύριες ναυτιλιακές αγορές και η αγορά πλοίων κατά την περίοδο 2008-2011. Η ανάλυση σχετικά με τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης 2008-2009 στον ευρύτερο κλάδο των μεταφορών, στις λιμενικές υπηρεσίες και στα Logisitcs συνεχίζεται ύστερα από εμπειριστατωμένη αναφορά που γίνεται σχετικά με τις τελευταίες τάσεις της αγοράς και τις στρατηγικές που ακολουθούνται στο κλάδο των ολοκληρωμένων μεταφορών και της εφοδιαστική αλυσίδας.

Έχοντας αναλύσει τις εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον που διέπει τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τις θαλάσσιες μεταφορές, η μελέτη επικεντρώνεται στη σπουδαιότητα και την δυναμική που μπορεί να έχει το ναυτιλιακό πλέγμα για την Ελληνική οικονομία. Σε αυτό το πλαίσιο γίνεται μία σύντομη επισκόπηση της Ελληνικής οικονομίας (2011) σε βασικά μακροοικονομικά και ποιοτικά μεγέθη, της ανταγωνιστικότητάς της, του εξωτερικού της τομέα (εισαγωγές-εξαγωγές) καθώς και στο ρόλο που παίζει ο τομέας των υπηρεσιών και των μεταφορών στην ανάπτυξή της. Κατόπιν γίνεται μία επισκόπηση της διάρθρωσης της Ελληνικής ναυτιλίας (διάρθρωση στόλου) και της οικονομικής βαρύτητας που έχει ο κλάδος της ναυτιλίας στην Ελληνική οικονομία της ανταγωνιστικότητας. Τέλος, η ενότητα ολοκληρώνεται με μία χαρτογράφηση των επιχειρήσεων, των τομέων και των επιχειρήσεων που σχετίζονται με ναυτιλιακές δραστηριότητες και δυνητικά μπορούν να απαρτίσουν το ελληνικό ναυτιλιακό cluster ενώ παράλληλα πραγματοποιείται ανάλυση σχετικά με την συμβολή τους σε βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας (ναυτιλιακό συνάλλαγμα, δημόσια έσοδα, επίπεδο απασχόλησης, προστιθέμενη αξία).

Γ. Ναυπηγοεπισκευαστική Βιομηχανία στην Ελλάδα, Έρευνα Πεδίου και Ανάλυση SWOT του Ελληνικού Ναυτιλιακού Πλέγματος

Η Τρίτη και τελευταία ενότητα του Β' Μέρους της μελέτης επικεντρώνεται στο ευαίσθητο κομμάτι της Ναυπηγοεπισκευαστικής βιομηχανίας στην Ελλάδα και στην εξέταση των προοπτικών του Ελληνικού ναυπιακού πλέγματος μέσω της SWOT ανάλυσης.

Όσον αφορά την Ελληνική Ναυπηγοεπισκευαστική Βιομηχανία, σε πρώτο στάδιο γίνεται παρουσίαση και εκτενής ανάλυση του κλάδου με αναφορές στην ιστορική του εξέλιξη, στην σημερινή κατάσταση και στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα τέσσερα κύρια ναυπηγεία (Σκαρामαγκά, Ελευσίνας, Σύρου, Αυλίδας) καθώς και στα συγκριτικά πλεονεκτήματα/μειονεκτήματα που παρουσιάζουν σε σχέση με τον διεθνή ανταγωνισμό. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στα καθεστώς και στις πηγές χρηματοδότησης των Ναυπηγείων καθώς και στις δυνατότητες εξέλιξης που έχουν σε ένα δύσκολο και άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον από πλευράς κόστους.

Η βιβλιογραφική έρευνα σχετικά με την Ελληνική Ναυπηγοεπισκευαστική βιομηχανία επικουρήθηκε από έρευνα πεδίου που έλαβε χώρα την διετία 2012-2013 στο πλαίσιο της οποίας πραγματοποιήθηκε σειρά συναντήσεων και συνεντεύξεων με αρμόδιους και ενδιαφερόμενους φορείς του ευρύτερου ναυτιλιακού τομέα. Το ενδιαφέρον για την σύσταση ενός Ναυτιλιακού Επιχειρηματικού Πλέγματος στον Πειραιά είναι μεγάλο. Η προοπτική ο Πειραιάς να αναδειχθεί ως διεθνές ναυτιλιακό κέντρο το οποίο θα προσφέρει ένα ενοποιημένο (κυρίως σε επίπεδο πληροφορίας και τεχνολογίας) περιβάλλον επιχειρηματικής δραστηριότητας εκμεταλλευόμενο οικονομίες κλίμακας και συνέργειες, βρίσκεται στα χείλη όλων. Αποτελεί κοινό τόπο και κοινό συμπέρασμα ότι ο Πειραιάς έχει τις δυνατότητες, τους ανθρώπινους πόρους, την επαγγελματική εμπειρία και κυρίως το γεωγραφικό πλεονέκτημα ώστε να φιλοξενήσει ένα σύγχρονο ναυτιλιακό επιχειρηματικό πλέγμα. Ωστόσο, από τις συνεντεύξεις που διενεργήθηκαν και από την παράθεση σημαντικών στοιχείων, γίνεται φανερό ότι παράγοντες όπως έλλειψη υποδομών, αντιμαχόμενα συμφέροντα και συντεχνιακές πρακτικές σκιαγραφούν την έλλειψη κοινής αντίληψης, κοινού στόχου, συγκροτημένου σχεδίου και πολιτικής βούλησης (για ρήξη με τις επιβλαβείς πρακτικές που έχουν επικρατήσει) σχετικά με την προοπτικές οικονομικής αξιοποίησης της ναυτιλιακής δυναμικής του Πειραιά.

Ταυτόχρονα, το διεθνές περιβάλλον είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικό σε θέματα κόστους με αποτέλεσμα μία χώρα μέλος της ζώνης του Ευρώ να έχει ως μόνη στρατηγική επιλογή να ανταγωνιστεί σε επίπεδο ποιότητας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, σχεδόν όλοι οι φορείς

συμφωνούν ότι η πιο ρεαλιστική διέξοδος για τη NEZ είναι στροφή προς τη βιομηχανία ελαφρών σκαφών (Yachts) και η σύνδεση των δραστηριοτήτων της ζώνης με την προοπτική αξιοποίησης υδρογονανθράκων στη θάλασσα (πλατφόρμες εξόρυξης). Κοινή αντίληψη αποτελεί επίσης η ανάγκη εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού στα νέα αντικείμενα καθώς και η επικαιροποίηση των γνώσεων της σύμφωνα με τις τάσεις της αγοράς.

Τέλος, η μελέτη σχετικά με το Ελληνικό Ναυτιλιακό cluster και την συμβολή του στην Ελληνική οικονομία ως μοχλός ανάπτυξης ολοκληρώνεται με την SWOT ανάλυση αυτού η οποία αποκρυσταλλώνει τα πορίσματα που προέκυψαν από την ανάλυση τόσο των εσωτερικών συνθηκών του ελληνικού ναυτιλιακού πλέγματος -πλεονεκτήματα (S) και αδυναμίες (W)-, όσο και των εξωτερικών συνθηκών του ευρύτερου διεθνούς και ευρωπαϊκού ναυτιλιακού κλάδου -ευκαιρίες (O) και απειλές (T). Συγκεκριμένες προτάσεις για την βελτίωση και την ανταγωνιστικότητα του Ελληνικού Ναυτιλιακού Πλέγματος τίθενται επί τάπητος με δράσεις που αφορούν τα λιμάνια, ναυπηγεία και υποστηρικτικές υπηρεσίες, στρατηγικές διαφοροποίησης, πολιτικές ενίσχυσης και ανάπτυξης της εκπαίδευσης και πολιτικές προσέλκυσης ξένων ιδιωτικών επενδύσεων.
